

uit de literatuur

ALGEMEEN

VAN CUILENBURG, en G.W. NOOMEN,
communicatiewetenschap,
Coutinho, Muiderberg, 1984, 247 blz.

Van Cuilenberg heeft, na zijn recente aanstelling tot hoogleraar Communicatiewetenschap (Vrije Universiteit Amsterdam) niet lang gewacht om de door hem (en door Noomen, Vakgroep Interne Betrekkingen) onderwezen en bestudeerde materie in een boek samen te brengen. Wij hopen voor de auteurs en voor de uitgever dat er, in het Nederlandse taalgebied, nog een 'markt' is voor een eerste kennismaking met de communicatiewetenschap... Mocht dit niet het geval zijn dan zouden wij dit oprecht betreuren, want over dit boek kunnen, naast een paar negatieve, beslist enkele bijzonder positieve dingen gezegd worden. Positief: een uitstekende inleiding tot de problematiek van de informatiesamenleving en de nieuwe media, zeer heldere betoogtrant; vele voorbeelden; een uitstekend boek voor wie een breed spectrum zoekt van onderwerpen, zonder daarbij altijd diepgang nodig te hebben.

Negatief: het boek mist o.i. een duidelijk pro- het is noch een inleiding tot de communicatietheorie (want dan erg fragmentarisch en ipso facto onvolledig), noch een inleiding tot de massacommunicatieleer (idem), wel een vrij willekeurige mengeling van enkele hoofdstukken uit beide materies, aangevuld met een brok methodologie (alleen inhoudsanalyse), een groot stuk communicatiebeleid en een hapje organisatie-communicatie; onduidelijke structuur.

Een en ander heeft voor gevolg dat bepaalde, niet altijd even belangrijke, items grondig worden behandeld (bv. inhoudsanalyse, pluriformiteit Nederlandse pers), maar andere erg oppervlakkig (bv. lange termijn-effecten) en nog andere helemaal niet (bv. reclame, voorlichting, P.R., niet-verbale communicatie). Wij begrijpen m.a.w. niet goed met welke ratio aan bepaalde onderwerpen een gewicht werd toegekend. Toch laat, alles bij mekaar genomen, het boek een erg prettige indruk na. De auteurs hebben, door de nieuwe informatiesamenleving als uitgangspunt voor hun uiteenzetting te gebruiken, in dit soort literatuur een zeer wenselijke vernieuwing gebracht. Dit lijkt ons al een voldoende reden om het aan te bevelen.

G.F.

FILM

André Bazin,
Wat is film,
Wereldvenster, Weesp (Ndl.) / Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 1984, 197 blz., geïll.

Deze Nederlandse vertaling van een gedeelte van het al klassieke werk van Bazin (voor het eerste gebundeld verschenen tussen 1958 en 1962) maakt een zeer belangrijke bijdrage tot de filmtheoretische literatuur nu ook voor de Nederlandstalige lezer bereikbaar en toegankelijk. De selectie van de vertaalde opstellen is m.i. een gelukkige; men treft in deze uitgave wel zo ongeveer de belangrijkste en vooral de nog altijd actuele opstellen aan die Bazin indertijd geschreven heeft. Daarin komen o.m. zijn opvattingen naar voren over montage met zijn pleidooi voor een minder manipulatief gebruik van decoupage technieken en zijn uiteenzetting over de waarde van de plan-séquence, zijn ideeën over de relatie tussen de film en het theater en zijn grote bewondering voor het Italiaanse neorealisme.

Het voorwoord van de verteller is verhelderend en de vertaling zelf is werkelijk uitstekend.

J.M.P.

Jaarboek Film 1984,
Het Wereldvenster, Weesp, 1984, 267 blz.

Voor de vierde maal na elkaar verschenen, lijkt het Jaarboek Film te voldoen aan een informatiebehoefte m.b.t. de actuele filmsituatie, die niet op een systematische wijze kan worden voldaan door de filmtijdschriften.

Het overzicht met betrekking tot de cinematografische ontwikkelingen op Nederlands grondgebied valt grofweg in twee delen uiteen.

Enerzijds een reeks van systematische overzichten van gedistribueerde films, gepubliceerde film literatuur, een register van regisseursnamen en filmtitels, een index op de Nederlandse filmbladen en de voorgaande Jaarboeken zelf; cijfers en namen, die door H. Beerkamp in een jaaroverzicht van wat tekst en uitleg worden voorzien.

Anderzijds een reeks van artikelen, die in al hun veelzijdigheid het Nederlandse filmklimaat in praktijk en theorie weerspiegelen, met onderwerpen als film noir, Pier Westerbaan en de eerste Nederlandse filmbladen, Bergman, Huston, Oshima, Leone, Ruiz, Rademakers, Mastroianni en Audrey Hepburn.

W.H.

G. REHRAUER,
The Macmillan Film Bibliography (2 delen),
Macmillan Publishing Co., New York, 1983.

Een voortreffelijke bibliografie waarin Rehrauer - die via zijn Cinema Booklist al blijk had gegeven van zijn bibliografische competentie - in een bestek van zo'n duizend pagina's bijna 7000 titels bijeen heeft weten te brengen. De titels - alle in het Engels - worden voor het merendeel begeleid door een kritische annotatie en uitgebreide referenties.

Het begrip film literatuur wordt door Rehrauer erg ruim genomen, hetgeen heeft geresulteerd in een nogal brede, en daardoor enigszins oppervlakkige, selectie uit het totale bestand. Zo zal de gebruiker informatie kunnen vinden over zulke uiteenlopende categorieën als de zgn. populaire literatuur, filmscripts, dissertaties, technische handleidingen en filmtheorie. Het omvangrijke werk, waarvan de prijs alleen aanschaf door bibliotheken lijkt toe te staan, is voorzien van een 500 pagina's tellend register dat indexen bevat van onderwerpen, auteurs en scenario's.

W.H.

James CURRAN en Vincent PORTER, (eds),
British Cinema History,
Weidenfeld and Nicolson, London, 1983, 445 blz.

In plaats van een poging te ondernemen om de volledige evolutie van de Britse film te schetsen vanaf zijn prille start tot op heden, hebben de uitgevers negentien opstellen geselecteerd die enkele opmerkelijke ontwikkelingen en feiten in de Engelse filmwereld bespreken. Op deze manier wordt filmgeschiedenis niet eenzijdig bekeken en kunnen gemakkelijker bepaalde interessante periodes uit de filmgeschiedenis zelf meer uitgediept worden. Niet alleen de filmmarktsituaties en specifieke omstandigheden voor filmproductie maar ook het ideologisch klimaat van een bepaalde periode worden in beschouwing genomen.

De uitgevers hebben uitstekend werk geleverd wat betreft de keuze van de artikelen. Naast de meer courante onderwerpen die in de Britse filmgeschiedenis behandeld worden zoals de Rank producties en de Ealing Studios, komen er ook andere topics aan bod zoals het independent filmcircuit na 1960, het James Bond fenomeen, het Brits kolonialisme in film etc. Het geheel van artikelen wil tenslotte de grenzen of categorieën waarin filmgeschiedenis door de jaren vastgeroest is verleggen en be-

kijkt film in relatie tot een belangrijk aantal maatschappelijke en culturele factoren.

L.M.

A.J. PRATS,

The autonomous image. Cinematic narration and humanism,

The University Press of Kentucky, 1981, 178 blz.

Aan de hand van een uitzonderlijke analyse van vier films wil Prats de belangrijke rol van het visuele/filmische beeld in onze samenleving benadrukken. Het gaat hier om Fellini's "Director's Notebook", "The Clowns", Wertmüllers "Seven Beauties" en Antonioni's "Blowup".

Volgens Prats kan film beter dan gelijk welke andere kunstvorm de menselijk waarden weerspiegelen. Bovendien biedt film voor de eerste maal in de geschiedenis een werkelijke mogelijkheid voor de mensheid om binnen te treden in de wereld van de ideeën om zich te bevrijden van de 2500-jarige onderworpenheid aan Plato's voorstelling, aldus Prats. Vandaar ook de term 'autonomous' in de titel van het boek. De mensheid evolueert volgens het beeld dat ze van zichzelf maakt. De ontleding van de vier bovengenoemde films illustreert vervolgens deze evolutie.

Ondanks de vele vage omschrijvingen spreekt dit boek toch aan wegens de zeer aparte kijk op het filmfenomeen.

L.M.

FILM - TV - SCENARIO

Harold PINTER,

The French lieutenant's woman and other screenplays,

Methuen, London, 1981, 277 blz.

Waarom nog filmscenario's uitgeven nu de opkomst van de homevideo het opnieuw beleven van een film toch op een meer voor de hand liggende wijze toegankelijk maakt?

Indien we echter het aanbod van uitgegeven scenario's aandachtiger bekijken, dan blijkt dat alleen scripten van literatoren met enige bekendheid onder de drukpers gaan. Dit kan onrechtstreeks impliceren dat deze scripten als een belangrijke aanvulling beschouwd worden op het literaire corpus van een of andere woordkunstenaar.

Hoewel het schrijven van filmscenario's grotendeels een technische aangelegenheid blijft, dragen bepaalde scenario's toch duidelijk de stempel van hun schepper. Dit is bijvoorbeeld het geval met Pinters scripten, wat iedereen kan nagaan in deze laatste uitgave van zijn scenariowerk.

L.M.

Frank PIKE (ed.),

Ah! Mischief. The writer and television,

Faber and Faber, London, 1982, 110 blz.

Zeven scenarioschrijvers (D. Edgar, T. Griffiths, D. Hare, J. Mitchell, P. Prince, H. Schuman en H. Whitmore) hebben in dit boekje hun gevoelens en gedachten over hun televi-

siewerk op papier gezet. Dit komt meestal neer op het aanhalen van de moeilijkheden en frustraties die ze tijdens hun loopbaan hebben opgelopen.

Het boekje bevat vervolgens talrijke voorbeelden uit de praktijk van een tv-scenarist, geeft losse gedachten weer i.v.m. het werken voor televisie en duidt bijvoorbeeld de verschillen aan met het schrijven voor film etc. De meeste scenarioschrijvers beschouwen hun schrijverstaak meer als het werk van een bekwaam vakman dan van een kunstenaar. Voor lezers die iets meer willen weten over het wel en wee van een doorgewinterde tv-scenarist is dit boekje inderdaad interessante lectuur.

L.M.

TELEVISIE (FILM)

Les Brown's Encyclopedia of Television,

Zoetrope, New York, 1982, 496 blz.

A.H. MARILL,

Movies Made for Television,

Da Capo Press, New York, 1981, 399 blz.

Beide naslagwerken nemen een belangrijke plaats in binnen een onderzoeksgebied waar nog maar weinig werk is verzet: de geschiedschrijving van het medium televisie.

De encyclopedie van Brown (een vernieuwde editie van The New York Times Encyclopedia of Television uit 1977) biedt in alfabetische volgorde een breed scala van korte artikelen over alle mogelijke aspecten -medewerkers, producties, organisaties, wettelijke regelingen- van (vooral de Amerikaanse) televisie.

Het naslagwerk van Marill concentreert zich op de zgn. 'televiefilm' en geeft een rijk geïllustreerd overzicht van de volledige Amerikaanse productie tussen 1964 en 1979.

W.H.

INTERNATIONALE COMMUNICATIE

Kaarle NORDENTRENG,

The Mass Media Declaration of UNESCO,

Ablex, Norwood, 1984, 475 blz.

Op 22 november 1978 nam de twintigste Algemene UNESCO-Conferentie met eenstemmigheid de "Declaration on Fundamental Principles concerning the Contribution of the Mass Media the Strengthening Peace and International Understanding, to the Promotion of Human Rights and to Countering Racism, Apartheid and Incitement to War" - kortweg: "Mass Media Declaration" - aan. Over geen ander document in verband met journalistiek en massamediatie is ooit zo grondig gediscussieerd en onderhandeld geworden, als over deze tekst.

Op het eerste gezicht bevat de Declaratie dan ook niets opzienbarends; het is eerder het zoveelste produkt van een internationaal orga-

nisme dat bol staat van de holle retoriek, en waar zelfs door de wol geverfde diplomaten en communicatiespecialisten niet veel mee kunnen aanvangen. Wanneer men evenwel weet hoe deze Verklaring tot stand gekomen is, opent de tekst geheel andere perspectieven. Dan immers kan dit document beschouwd worden als een historische mijlpaal in het internationale communicatiedebat met verstrekkende politieke en professionele implicaties. Het zijn precies deze achtergronden die Nordentreg, professor aan de Universiteit van Tampere in Finland en voorzitter van de Internationale Organisatie van Journalisten, heeft pogen bloot te leggen? Zonder te vervallen in dorre juristentaal ontrafelt hij de context waarin deze Verklaring is aangenomen, en gaat hij vervolgens in op een aantal belangrijke aspecten van het internationale mediarecht. Dit goed gedocumenteerde boek wordt afgesloten met 27 bijlagen, waarin afgevoerd van de voornaamste ontwerp-verklaringen en documenten, ook de standpunten van de respectieve regeringen en internationale organisaties zijn opgenomen.

Eenieder die de huidige, door de VSA op gang gebrachte, discussie over UNESCO met enige kennis van zaken wil volgen, moet Nordentreg's boek gelezen hebben.

J.S.

OVERTUIGEN

H. RYBORZ,

De kunst om te overtuigen,

De Kern, Baarn, 1983, 198 p.

Het boek biedt een psychologische benadering van de wijze waarop men partners, vrienden, klanten, tegenstanders, kan overtuigen. Het is veeleer een direct bruikbare praktische handleiding, dan wel een theoretische benadering van het fenomeen. De auteur geeft allereerst aan hoe men zijn zelfvertrouwen kan versterken, omdat dit een fundamentele waarde is voor het kunnen overtuigen van anderen. Vervolgens maakt hij een psychologische analyse van het menselijk gedrag, en duidt aan hoe men daar handig op in kan spelen.

Er zijn een aantal gulden regels die men in acht moet nemen en een aantal fouten die men ten stelligste moet vermijden, wanneer men persuasieve successen wil oogsten. Ryborz geeft echter ook aan hoe de manipulator zichzelf tegen manipulatie van anderen kan beschermen. Hij vermeldt hierbij de belangrijkste manipulatietechnieken en de wijze waarop men zich hiertegen kan beschermen.

Het boek is dus voornamelijk een praktische cursus in het leren overtuigen van anderen, maar is impliciet gebaseerd op een belangrijk aantal psychologische en communicatiewetenschappelijke theorieën. Het werk is van het begin tot het einde doorspekt met anecdotes en levendige illustraties die de stellingen van de auteur kracht moeten bijzetten en verduidelijken. Het is dan ook zeer vlotte lectuur, die direct in de praktijk bruikbaar kan zijn of kan fungeren als een illustratie bij zuiver theoretische werken.

L.S.

MEDIACULTUUR

H. DAVIS en P. WALTON, (eds),
Language, Image, Media,
Oxford, Basil Blackwell, 1983, 317 blz.

R.P. SNOW,
Creating Media Culture,
London, Sage, 1983, 263 blz.

Beide werken gaan van de vooropstelling uit dat de massamedia in de moderne verstedelijkte culturen een uitermate grote macht hebben. Beide wijzen tevens op dezelfde manier de aard van deze macht aan: de massamedia zijn socialiserings- en derhalve ideologiseringsmachines. Snow spreekt in dit verband van de creatie van een "media culture", Davis en Walton van de legitimatie van de status quo en het creëren van een wereldbeeld dat t in de dominante ideologie.

over de manier waarop dit mechanisme dient bestudeerd te worden is er dezelfde eensgezindheid: men dient de (audio-)visuele en verbale tekstuele strategieën te analyseren waarlangs de massamedia bovengenoemde functie uitoefenen - wat in beide werken dan ook gebeurt en waarbij alle massamedia de revue passeren. In dit verband kan gesteld worden dat het boek van Snow niet de indruk van analytische precisie nalaat die veel van de door Davis en Walton verzamelde bijdragen kenmerkt, waar telkens vanuit een zeer specifieke theoretische invalshoek vertrokken wordt (b.v. een structurele analyse van de manier waarop reclameteksten mythes creëren: een analyse van de ideologische werking van krantenartikelen vanuit de linguïstiek van Halliday...).

Hoe dan ook, van werken zoals deze, waarin het taalgebruik van en in de massamedia centraal staat, zijn er momenteel zeker nog niet te veel. Davis en Walton parafaserend, dient men inderdaad te stellen dat in de klassieke studies over de massamedia het tekstuele element, de reële aandacht voor de taal, meestal herwege blijft, terwijl in die taaltheorieën die menen dat de taal dient onderzocht te worden in haar communicatief gebruik, de aandacht tot hier toe vrijwel exclusief gegaan is naar de gesproken taal in de interpersonele communicatie.

L.V.P.

GESCHREVEN/GESPROKEN TAAL

W. FRAWLEY, (ed.),
Linguistics and Literacy,
London, Plenum Press, 1982, 496 blz.

Over de geschreven communicatie bestaan in onze Westerse cultuur diepgewortelde en allesbehalve onschuldige vooroordelen. Dominant gezien als louter representatie van de gesproken taal, wordt de schriftuur behandeld als secundair t.o.v. de gesproken taal, een kanaal dat noodgedwongen de levendige aanwezigheid van de interactanten bij elkaar onmogelijk maakt. Hoe dan ook, een verheugende vaststelling is alleszins dat de laatste jaren de studie van de schriftuur/lectuur meer en meer

aan het uitgroeien is tot een eigen specialisme en een welomschreven vakgebied, waarbij men bevindingen uit de linguïstiek, de antropologie, de psychologie, de sociologie... tot een synthese tracht te brengen. Onderhavig boek bevat, zoals de titel trouwens vermeldt, voornamelijk een aantal bedenkingen van linguïsten. Opmerkelijk zijn hierbij de artikelen van resp. Akinneso en Tannen, waarin afgerekend wordt met de gangbare manier om resp. aan het geschreven en gesproken discours telkens een aantal kenmerken toe te schrijven en zo tot een scherpe scheiding te komen in functie en zienswijze tussen gesproken en geschreven taal. Tannen spreekt dan ook van "The Myth of Orality and Literacy".

L.V.P.

INTERSUBJECTIEVE COMMUNICATIE

A.W. McHOUL,
Telling How Texts Talk. Essays on Reading and Ethnomethodology,
London, Routledge & Kegan Paul, 1982, 163 blz.

Onderhavig boek is een poging om de ethnomethodologie, een van de interactiesociologieën waarvoor de basis en het fundament de intersubjectiviteit en de aanwezigheid-bij-elkaar van de face to face communicatie zijn, toe te passen op de schrijf/lees-activiteit. Dat dit laatste een proces is dat zich per definitie voltrekt in afwezigheid van ontvanger of zender, kan blijkbaar geen bezwaar zijn. Het resultaat van een dergelijke onderneming ligt dan ook voor de hand: teksten spreken, teksten worden beleefd, schrijven/lezen is een vorm van conversatie, interactie, gebaseerd op een intersubjectieve verwachtingslogica, waarbij het voor ieder van de interactanten onmogelijk is dat de ander niet redelijk zou zijn. Het is deze verwachte redelijkheid van de schrijver, zo wordt door McHoul experimenteel aangetoond, die maakt dat iedere tekst als zinvol verschijnt voor de lezer. Betekenis komt m.a.w. niet van de taal, maar wordt intersubjectief gecreëerd.

L.V.P.

RETORIEK

R. JAMISON en J. DYCK,
Rhetorik-Topik-Argumentation. Bibliographie zur Redelehre und Rhetorikforschung im deutschsprachigen Raum 1945-1979/80,
Frommann-Holzboog, Stuttgart-Bad Cannstatt, 1983, 349 blz.

De bibliografie doet een poging tot volledigheid binnen de in de titel aangegeven grenzen. Dat wil dus zeggen een overzicht van het na-oorlogse retoriekonderzoek in West- en Oost-Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. Daarbij wordt door de auteurs uitgegaan van een ruime retoriekopvatting, zodat ook onderzoek binnen aangrenzende gebieden als de communicatiewetenschap en de argumentatietheorie aan bod komt.

In totaal worden 2185 werken vermeld in alfabetische volgorde. De bibliografieën en de verzamelwerken komen in twee aparte hoofdstuk-

ken aan bod. Het systematische en chronologische aspect komt aan bod in een vial register: een personen- en zakenregister, een chronologisch register en een register, dat een overzicht geeft van een aantal praktische handboeken.

De brede opzet maakt deze bibliografie tot een bruikbaar instrument, waarbij de beperking van het taalgebied volledig gelegitimeerd wordt door de intensieve en uitgebreide bestudering die de retorica daarbinnen kent.

W.H.

CONVERSATIE-ANALYSE

Robert NORTON,
Communicator Style. Theory, Applications and Measures,
Sage, Londen, 1983, 320 blz.

Robert T. CRAIG en Karen TRACY (eds),
Conversational Coherence. Form, Structure and Strategy,
Sage, Londen, 1983, 344 blz.

Margaret L. McLAUGHLIN,
Conversation. How talk is Organized,
Sage, Londen, 1984, 296 blz.

Marion OWEN,
Apologies and Remedial Interchanges. A Study of Language Use in Social Interaction,
Mouton, Amsterdam, 1983

Sage is in 1983 gestart met de reeks "Interpersonal Communication", die afgaande op wat reeds gepubliceerd werd en op wat nog moet komen, boeiend belooft te worden. Deze reeks, uitgegeven onder de redactie van M.L.Knapp, buigt zich over deze vorm van communicatie die, onder invloed van o.m. de microsociologie (symbolisch interactionisme, ethnomethodologie), de taalpragmatiek en de toenemende belangstelling voor de niet-verbale communicatie, meer en meer theoretische aandacht krijgt, nl. face to face interactie, conversatie. Als nr. 3 in bovengenoemde reeks geeft het werk van McLaughlin, *Conversation. How Talk is Organized* een mooi overzicht van wat de conversatieanalyse, die multidisciplinair wordt aangepakt, reeds heeft bereikt.

Hieruit blijkt dat datgene dat de participanten aan een conversatie routinematig verrichten en als "natuurlijk", "vanzelfsprekend" ervaren, in feite het resultaat is van interactioneel gedrag dat aan regels onderworpen is en gekenmerkt wordt door allerlei interactionele stijlen en strategieën.

De overtreding van een bepaald soort regels, nl. diegene die stellen dat in de interactie het zelfrespect en de waardigheid van de interactanten dient ontzien en verdedigd te worden (cf. Goffmans "Face"-theorie), geeft aanleiding tot allerlei herstelprocedures, *Apologies and Remedial Interchanges*, zoals Owen haar boek heeft genoemd. Owen gaat hierbij dieper op dit aspect van de interactie in en onderzoekt o.m. hoe de herstelprocedure verloopt vanaf het gedane onrecht tot de acceptatie van de verontschuldiging. Het boek wordt afgesloten met een hoofdstuk dat een bijdrage wil leveren tot cross-cultural onderzoek op dit gebied.

Het feit dat iedere conversatie een coherent geheel uitmaakt, is het thema van de bijdragen die door Craig en Tracy werden verzameld en door Sage als het tweede volume in bovengenoemde reeks werden uitgegeven onder de titel *Conversational Coherence*. Vanuit zeer uiteenlopende disciplines wordt hierbij gezocht naar enerzijds regels die de formele structurele coherentie van een conversatie mogelijk maken en naar anderzijds de strategieën die de interactanten aanwenden om, geconfronteerd met deze regels, toch hun eigen doelstellingen te realiseren (hoe b.v. van topic veranderen). Het aardige aan het boek is tevens dat alle auteurs vertrokken zijn van een transcriptie van dezelfde conversatie (waarvan Knapp in zijn voorwoord hoopt dat ze ook in de toekomst als referentietekst zou gebruikt worden).

Iedere interactie wordt tevens gekenmerkt door een communicatieve stijl. In *Communicator Style* ("Sage Series Interpersonal Communication 1") definieert Norton communicatieve stijl als de manier waarop verbaal, niet-verbaal en paralinguïstisch door de spreker gesignaleerd wordt hoe datgene wat hij zegt dient opgevat en geïnterpreteerd te worden. In de traditie van de systeemtheorie van Bateson en Watzlawick wordt dergelijke "framing" van de cognitieve boodschap door Norton "metacommunicatie" genoemd. Grijpt men terug naar de structurele semiotiek, dan is men veeleer geneigd om hier het onderscheid tussen denotatie en connotatie te hanteren. Hoe dan ook, Norton werkt in dit verband een stijltypologie uit, tracht een en ander te vertalen in praktische richtlijnen naar het onderwijs toe en geeft een aantal tests waarmee men de communicatieve stijl van iemand kan bepalen en meten.

L.V.P.

COMMUNICATIEVE COMPETENTIE

Claire PAINTER,
Into the Mother Tongue. A Case Study in Early Language Development,
Frances Pinter Publishers, Londen, 1984, 271 blz.

Suzanne ROMAINE,
The Language of Children and Adolescents. The Acquisition of Communicative Competence,
Basil Blackwell, Oxford, 1984, 297 blz.

Elinor OCHS en Bambi B. SCHIEFFELIN,
Acquiring Conversational Competence,
Routledge & Kegan Paul, Londen, 1983, 208 blz.

Lynne FEAGANS et al. (eds),
The Origins and Growth of Communication,
Ablex, Norwood, N.J., 1984, 345 blz.

Meer en meer wordt in studies over taalontwikkeling de nadruk gelegd op het feit dat het verwerven van het taalvermogen niet contextvrij verloopt en ook niet als dusdanig mag bestudeerd worden. Het verwerven van de taalvaardigheid verloopt in een communicatieve context en dient derhalve geanalyseerd te

worden in het kader van het verwerven van een communicatieve vaardigheid.

In het in de "Open Linguistic Series" uitgegeven boek *Into the Mother Tongue* tracht Painter het taalontwikkelingsproces te analyseren vanuit de "systemic functional approach" van M.A.K. Halliday. Deze linguïstische theorie stelt dat het taalproces bepaald wordt door contextuele factoren en dat de taal derhalve een drietal fundamentele communicatieve functies vervult t.o.v. deze context. De visie van Halliday en Painter komt er nu op neer dat ieder kind via een overgangsfase de stap moet doen van de kindertaal of prototaal (gekenmerkt door het feit dat het kind zich niet kan losmaken van zijn onmiddellijke beleving) naar de moedertaal ("into the mother tongue"). Eens deze stap door middel van interactie en communicatie gerealiseerd, is het kind dan in staat de bovengenoemde drie grote communicatieve functies linguïstisch te vervullen: het uitwisselen van informatie, het creëren en uitdrukken van interpersonele relaties en het produceren van een coherent, gestructureerd discours.

Een andere invalshoek waarmee het taalontwikkelingsproces contextgebonden kan bestudeerd worden, wordt geleverd door de notie "communicatieve competentie" uit de sociolinguïstiek. Hierbij wordt gesteld dat het verwerven van de grammaticale regels van de taal ("linguïstische competentie") slechts één aspect is in het verwerven van de communicatieve competentie. Spreken is meer dan het produceren van correct grammaticale zinnen en de communicatieve competentie houdt dan ook onder meer in dat datgene dat gezegd wordt, adequaat en gepast is, d.w.z. beantwoordt aan de regels die iedere communicatieve gebeurtenis (b.v. een conversatie) beheersen. Wat kinderen m.a.w. dienen te leren samen en onlosmakelijk verbonden met de regels van het taalsysteem, zijn de regels van het taalgebruik in een socio-communicatieve situatie.

Bovenstaande redenering vormt zowat het uitgangspunt in het als nr. 7 in de reeks "Language in Society" uitgegeven werk *The Language of Children and Adolescents*. Reeds uit het volgende blijkt het verschil tussen het (sociolinguïstisch) uitgangspunt van Romaine en het (functioneel-linguïstisch) perspectief van Painter: daar waar voor deze laatste het verwerven van de moedertaal gebeurt in de eerste levensjaren, strekt voor Romaine de verwerving van de communicatieve competentie zich uit tot de adolescentie, waardoor dit proces een belangrijke factor wordt in het binnentreden in de volwassenheid. Romaine besteedt bij dit alles niet alleen aandacht aan het zich eigen maken van de grammatica, maar ook aan de wijze waarop kinderen de competentie verkrijgen de verschillende variëteiten binnen een taal adequaat te gebruiken, aan de ontwikkeling van de discursieve en narratieve vaardigheid, het alfabetiseringsproces enz. Het boek wordt afgesloten met een hoofdstuk over het meten van de communicatieve competentie. In *Acquiring Conversational Competence*, uitgegeven in de reeks "Language, Education and Society" hebben Ochs en Schieffelin een aantal teksten verzameld waarvan het merendeel reeds eerder waren verschenen. Zoals in de titel vermeld, wordt hierbij bijna uitsluitend de informele interactievorm van de conversa-

tie behandeld, zodat een groot gedeelte van het boek dan ook voorbehouden is aan teksten die regels, structuren, strategieën... behandelen die het openen, onderhouden en afsluiten van de conversatie garanderen. Tevens is het zo dat niet alleen het verwerven van de conversationale competentie door kinderen aan bod komt, doch ook de competentie van volwassenen. Het feit dat beide auteurs antropologen zijn, komt o.m. tot uiting in twee cross-culturele studies die het boek afsluiten.

In *The Origins and Growth of Communication* wordt de verwerving en ontwikkeling van de communicatieve vaardigheid vanuit een psychologische hoek benaderd. Onderzocht wordt hoe communicatieve vaardigheid en communicatief gedrag ontstaat bij zuigelingen, hoe de latere taalverwerving verloopt en de communicatieve vaardigheid zich verder ontwikkelt tot op de leeftijd dat het kind naar school gaat.

L.V.P.

POPULAIRE MUZIEK

M. BOOTH,
American Popular Music. A Reference Guide,
Greenwood Press, Westport, 1983, 212 blz.

Een inventaris van bronnen ter studie van Amerikaanse populaire muziek. Het boek geeft een korte beschrijving van boeken, periodieken en bibliotheekcollecties telkens naar de grote muzikale stijlen. Een handig werkinstrument.

G.D.M.

F. VERMOREL en J. VERMOREL,
Sex Pistols. The Inside Story,
W.K. Allen & Co, London, 1981, 287 blz.

Het zoveelste 'enige ware' verhaal over de k te maar bewogen loopbaan van een punkba met bijzondere aandacht voor de man achter de schermen, manager Malcolm McLaren.

G.D.M.

Jack VERSTAPPEN,
Volkleven rond Antwerpse Café-chantants,
Antwerpen, Uitgeverij De Nederlanden, 1983, 159 blz.

Jack Verstappen, zelf een Antwerpenaar, heeft een goed gedocumenteerd en mooi geïllustreerd boek geschreven over Antwerpse café-chantants sinds de zestiger jaren van vorige eeuw. Maar het belang van het boek gaat verder dan zijn documentaire waarde: via de teksten komt men heel wat te weten over de sociale verhoudingen van die tijd. Verstappen blijkt veel origineel opsporingswerk verricht te hebben: de manier waarop hij bijvoorbeeld aantoonde dat bekende zangers (o.a. Frans La-moen) van bepaalde liedjes het auteurschap opeisten maar in feite plagiaat pleegden, is bijzonder revelerend voor de studie van de gewoonlijk als onbedorven voorgestelde volksmuziek.

G.D.M.